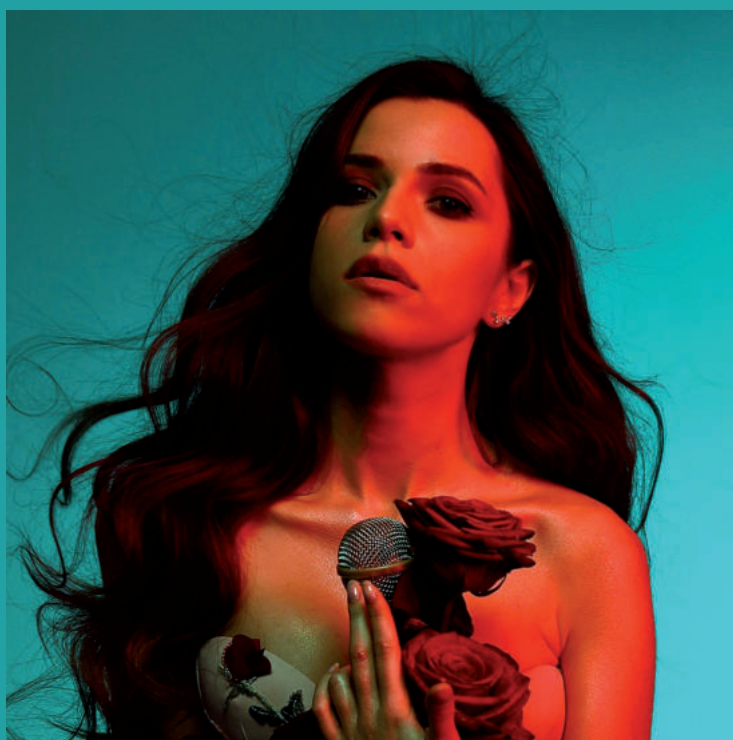

ЛІТО 2021 № 3 (114) РІК XXIX

ВАТРА

Ту мене мати породила, солодким молоком кормила, ту хочу жити умирати, де жили мій отець і мати

В літнім
№ часопису

Ватра-гибрида

Де найти клокічку

Рукодїлля
зо Шляхтової

Простір на слово

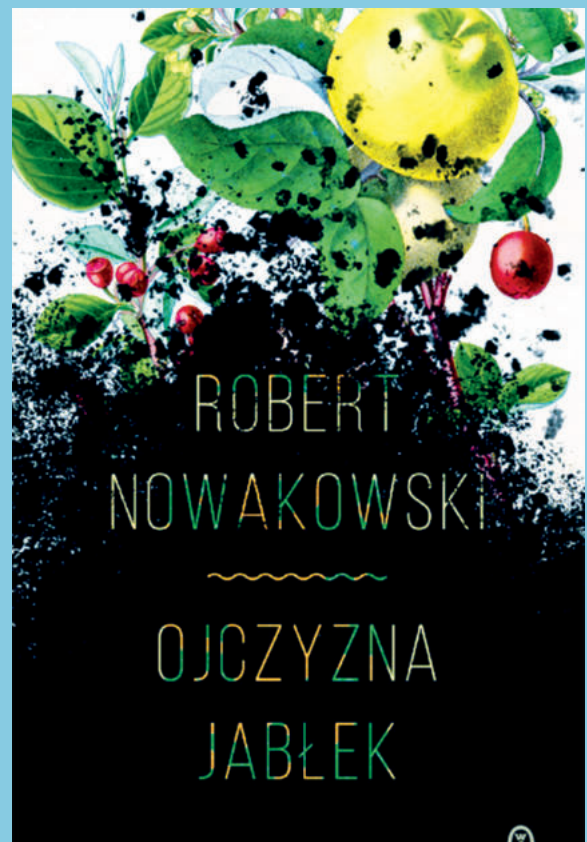
Дванадцет років тому, в рамках Лемківської ватри в Ждини, підняла єм ся зрихтування стрічи з нагоди ювілею сотной річниці народин Б.І. Антонича. В спітканю взяли участ медже інчима: Дмитро Павличко, Анджей Стасюк, Володимир Мокрий і актори Театру ім. Леся Курбаса зо Львова.

Думала- м втовди, же тотя стріча пропаде посеред богатой в події Ватри, не буде численной публіки, же то лем раз, бо якраз така нагода. Як то гварят, єдно думаш і робиш, а инче ся вказує. Задум, не дост же ся провірив, перетримав прібу часу, то має свою публіку, а число авторів, яки презентуют свої книжки чи наукову діялність з рока на рік росне.

І што тіж важливе, то сут то загальновідоми призвища, часто з «верхньої полицки».

З часом поміяла-м назву тих стріч. Початково била то «Поетично –літературна сієста», потім «Авторски і тематични стрічи», а тепер програма презентувана є під заголовком «Простір слова». Моя програма переходила тіж зміни в уваги на тему. О кілко сам початок бив суто поетичний і літературний, так потім барз гідні часу присьвятили зме справам нашой історії. Било дуже панелів про нашу тотожність, в тім тіж в опертю о політични аспекти і відносини держави з нашом меньшином. Мали зме тіж стрічи присьвячени подепортаційній травмі в нашим середовищі і тим што з ньом пов'язане.

ТЕКСТ НАТАЛІЯ ГЛАДИК

3 Потім нашу точку зору по кус переносила-м в простір літератури, репортажу в тім історичного, обрядовости чи біографії. Таку програму реалізую зо своїма помічниками і прихильниками през останні три роки. Викликом для організації тих стріч біла тіж ситуація пандемії, яку маме до гнеска і реалізація програми в формі он-лайн. Перший досвід маме юж за собом, а в тім році буде другий. Організаційний комітет Ватри прийняв рішину о гибридній формі реалізації Ватри. То значит, же з огляду на обов'язуючи обмежину, тогорічний фєстиваль одбудеся з обмеженом кількістю осіб. Жеби дати можливіст людям, яки не будут з нами в Ждині, частина програми буде реалізувана і трамсмїтувана в інтернеті - в тім в цілости програма «Простору слова».

В тім році разом з Катерином Ковальском-Креміньском зрихтували-зме для вас п'ят книжкових пропозицій: «В нас кожен є пророком» Бартоша Панка, «Лемківски церкви» Каміля Палюшка, «Вимазана границя. Сьлідами другой Речипосполитой» Томаша Гживачевського, «Батьківщина яблуку» Роберта Новаківського і «Полянїм. З Польщи до Ізраїля» Кароліни Пшевроцкей-Адерет.

То барз вартїсни стрічи, не лем для конесерів читаня. Почуєте не лем про саму книжку, але і про справи з якими і наша громада має проблеми. Можна през призмат інчих народів пізрити на себе.

Запрашає вас, слухайте, озерайте бесїди наживо на фейсбучї: *Łemkowska Watra w Zduni* Лемківска ватра в Ждині. Направду вартат, навїт як ся не прочитало книжки, а може переконаєся і сами сягнете по єдну з наших пропозицій.

Bartosz Panek
*U nas każdy jest prorokiem
O Tatarach w Polsce*

В статї обкладинки 4 книжок, котри будут презентувати в ватрянїм «Просторі слова»

Зміст:

❖ Обкладинка:

Ватра-гибрида: Співачка Христина Соловій - учасниця сценічної програми Свята лемківської культури 39 Лемківської ватри в Ждині. Більше читайте на 13 сторінці.

Рукодїлля зо Шляхтової: Фотографія „парти” - весільної прикраси зо Шляхтової („*Łemkowie Sądeccy i Gorliccy. Rusini Szlachtowscy*”). Рецензія видавництва на 27 сторінці.

Де найти клокїчку: Рослина «клокїчка» (*Staphylea pinnata*) - таємний скарб лемківської природи. Більше читайте на 17 сторінці.

❖ Фотографїї:

др Анна Барнат, Анна Буковска, Наталія Гладик, Єлизавета Стащик, Галїна Гайда, lemkounion.pl, [facebook.com](https://www.facebook.com/lemkounion), [wikipedia.pl](https://en.wikipedia.org/wiki/Lemkowskie), [Архів Об'єднання лемків](http://archiwum.objednanialemkow.org.pl), gorlice.naszemisto.pl, zso4legnica.pl, krakow.mfa.gov.ua, dna.com.ua

- 2 ПРОСТІР НА СЛОВО - Н. Гладик
- 4 ПРОГРАМА 39 ЛЕМКІВСКОЙ ВАТРИ
- 5 PIOTR CZUCHTA STAROSTA KILKU WATR - О. Маслей
- 9 З РУБІНОВИМ ВЕСІЛЯМ
- 9 AKTUALNOŚĆ IDEI JAGIELLOŃSKIEJ - А. М. Воcheński
- 13 ВАТРА-ГИБРИДА ВАТРА МОЛОДИХ ДУХОМ - Л. Гиба
- 14 ДИТЯЧА СТОРІНКА - А. Барнат, кир А. Троханівский
- 16 НА НОВУ ДОРОГУ ЖИТТЯ
- 17 КЛОКІЧКА - А. Вєв'юрка
- 17 АНОМАЛІЇ ГЕВ И ГИН - А. Буковска
- 18 В ПОРОГАХ ЛІГНИЦКОГО ЛІЦЕЮ - А. Вєв'юрка
- 19 ЖАЛЬ СЕРЦЯ - М. Олесьневич
- 20 НАПЕРЕДОДНІ СВЯТА В УЛЮЧІ - В. Шляхтич
- 22 МІЖНАРОДНА ПЕРЕМОГА - А. Вєв'юрка
- 23 ВЕРТАЙМЕ ДО ДАВНИХ ІМЕН - А. Вєв'юрка
- 24 ІНФО ЗА ЛЕМ-ЧАСОМ - В. Шлянта
- 25 ПРИПОВІДКИ - І. Рубич
- 27 З МОЙОЙ ПОЛИЧКИ
- 27 МАМО, А ТОТО ШТО?

39 Лемківська ватра, 16-18 липця 2021 р., Ждиня

Ватра LIMITED EDITION

16.07.2021 – п'ятниця

16.30 – УРОЧИСТЕ ЗАПАЛІНЯ 39 ЛЕМКІВСКОЙ ВАТРИ В ЖДИНІ

16.45 – ГОЛОВНИЙ КОНЦЕРТ

Капеля Сивого з Горлиц /Польща/

Фольковий ансамбль Гилля з Лігниці /Польща/

Фольковий ансамбль Грдза з Пряшова /Словаччина/

Ансамбль Луіку з Києва /Україна/

21.30 – ЛЕМКІВСЬКЕ ДІСКО

ПРОСТІР СЛОВА

– бесіда он-лайн на фейсбуці [Łemkowska Watra w Zdyni](#) Лемківська ватра в Ждині
Авторски і тематични спітканя

18:00 «Полянїм. З Польщи до Ізраїля» Каролїна Пшевроцка-Адерет – авторска стріча;
модератор Лукаш Войтусік

20:00 «Вимазана границя. Сьлідами другой Речипосполитой» – Томаш Гживачевскі –
авторска стріча; модератор Ольга Соляр

17.07.2021 – субота

15.30 – ВШАНУВАНЯ ПАМ'ЯТИ ЖЕРТВ АКЦІЇ «ВІСЛА» В МІСЦІ ПАМ'ЯТИ

Хор Зор'я з Устя Руского /Польща/

16.00 – УРОЧИСТЕ ПРИВИТАНЯ ГОСТИ 39 ЛЕМКІВСКОЙ ВАТРИ

Вручїня відзначень «Вірний Предкам»

17.30 – ГОЛОВНИЙ КОНЦЕРТ

Ансамбль Дулярови Братя з Горлиц /Польща/

Христина Соловій зо Львова /Україна/

Фольк-рок ансамбль Тугай-бей з Ольштина /Польща/

21.30 – ЛЕМКІВСЬКЕ ДІСКО

ПРОСТІР СЛОВА

– бесіда он-лайн на фейсбуці [Łemkowska Watra w Zdyni](#) Лемківська ватра в Ждині
Авторски і тематични спітканя

20:00 «Батьківщина яблук» Роберт Новаковскі – авторска стріча; модератор Лукаш Войтусік

18.07.2021 – неділя

12.00 – РОДИННИЙ КОНЦЕРТ В РАМКАХ ВАТРОЧКИ

місце забав і інтеграції для наймолодших ватрян

Ансамбль Барвінок з Кракова /Польща/

Роса з Устя Руского /Польща/

Рішїня конкурсу «Лемківщина оком дітини»

Благовіст – парохіальний хор Греко-католицькой церкви в Криниці

ПРОСТІР СЛОВА

– бесіда он-лайн на фейсбуці [Łemkowska Watra w Zdyni](#) Лемківська ватра в Ждині
Авторски і тематични спітканя

18:00 «Лемківски церкви» Каміль Палюшек – презентація публікації і авторска стріча;
модератор Катерина Ковальска-Кжемінська

СУПРОВОДЯЧИ ПОДІЇ

15.07.2020 – четвер

ПРОСТІР ПАМ'ЯТИ

Покладення квітів під пам'ятниками: Епіфанія Дровняка в Криниці, Богдана Ігоря Антонича в Новиці, жертв німецького і комуністичного терорів, померших, помордуваних і репресійованих жителів Лемківщини в Устю Руским, як тіж на могилах: Штефана Гладика в Білянці, Якова Дудри в Лоси, Льва Галя в Лоси, Петра Чухти в Ждині, Петра і Теклі Шафранів в Ганчовій, Штефана Дзямби в Ждині.

п'ятниця/субота

МАЙСТЕРНЯ

Покази і вистави народньої майстерности і ремесла
Народня майстерніст – кривульки
Лемківська біжутерія
Лемківски ремесла – мазярство, лжицярство, каменярство
Місце з традиційними лемківскими стравами

неділя

10.00 – Грекокатолицка Божественна Літургія
10.00 – Православна Божественна Літургія

До вашої уваги подаємо текст зрихтуваний на основі бесіди з паном Петром Чухтом, проведеної в 1995 році. Петро Чухта бив символом нашої рідної землі, довголітнім шолтисом Ждині і старостом Лемківскої ватри, основателем Об'єднання лемків. На жаль, 6 жовтня 2021 рока мине юж 7 років од коли не можемо користати з мудрости, допомоги і доброго слова пана Петра. Надіємся, же тот текст, друкуваний в ватрянім номері нашого квартальника, допоможе Вам згадати пана Петра. А тим, яким не подарилося Його стрінати – пізнати ближе Його жита і діяльніст.

Piotr Czucha Starosta kilku wiatr

Piotr Czuchta urodził się 10.12.1934 roku w Zdyni, w rodzinie zamożnego gospodarza Szymona i Julii z d. Urda. Był pierwszym synem z drugiego małżeństwa swojego ojca.

Ojciec Czuchty był wójtem we wsi przez 20 lat aż do 1947 roku, kiedy to wywieziono ich w akcji „Wista” na Dolny Śląsk, do poniemieckiej wsi Witków (po niemiecku Wittgendorf). Szymon Czuchta posiadał prawie 30 hektarowe gospodarstwo i po „jegomościu” jako wójt był największym autorytetem we wsi.

Organizował dwa razy do roku największe na Łemkowszczyźnie jarmarki tzw. „Wołowe” po łemkowsku „Bykowy jarmaky” - można na nich było wymienić lub kupić woły do prac polowych. Na te jarmarki zjeżdżali kupcy i chłopi od węgierskiego Miszkolca po polskie Zakopane. Wtedy u Czuchtów mieszkali „mytnyky” (celnicy) pobierający od handlujących myto. Tak było do 1939 roku, bo potem już w czasie okupacji myto zbierał Grentzschutz. A w domu Czuchtów mieszkali austriaccy Strzelcy Alpejscy, którzy pilnowali granicy między Słowacją a okupacyjną prowincją, którą Hitlerowcy nazwali Generalną Gubernią. Z okupacji Piotr Czuchta najjaśniej pamięta dwa wydarzenia z końca wojny. Jedno z 1944 roku, w wrześniu, kiedy to słowacka obrona przeciwlotnicza zestrzeliła amerykański bombowiec, który leciał z pomocą nad ogarniętą powstaniem Warszawę. Dymiący samolot spadł zaledwie kilkaset metrów od ich lasu, on wtedy pał krowy i razem z kolegami

poszli go obejrzeć, cała załoga samolotu zginęła. Dzisiaj w tym miejscu stoi pomnik dla upamiętnienia tego wydarzenia. Drugie wydarzenie miało miejsce w pierwszych dniach stycznia 1945 roku. Zdynia ukrywała przez całą okupację miejscowego Żyda, któremu pod lasem zrobili ziemiankę i wieś wyносиła mu tam jedzenie. Kiedy końcem grudnia Armia Czerwona przerwała front w Dolinie Dukielskiej zwanej na Łemkowszczyźnie „Doliną Śmierci”. Żyd zaczął nocami wychodzić z ziemianki i chociaż Szymon Czuchta go ostrzegał, by siedział tam aż przyjdzie wyzwolenie – Żyd nie słuchał. 16 stycznia 1945 r., w nocy, wycofujący się oddział Grenztzschutzu napotkał go na drodze w Zdyni - zrewidowano go, odebrano mu wszystkie dolary i zastrzelono. Wieś miała szczęście bo hitlerowcy chcieli ją spalić, ale nie zdążyli, bo o trzeciej nad ranem wkroczyła Armia Czerwona i przyszło wyzwolenie. Do dzisiaj nie może zrozumieć dlaczego ten Żyd nie posłuchał ojca.

Najstarszego brata Piotra Czuchty Stefana (z pierwszego małżeństwa ojca) zabrano na przymusowe roboty do Niemiec. Pracował na Śląsku w fabryce produkującej części zamienne do samolotów.

W jego brygadzie dokonano sabotażu i Stefan wraz z całą brygadą trafił do obozu koncentracyjnego w Auschwitz, potem do Birkenau, a następnie do Gusen w Austrii. Obóz został wyzwolony przez Amerykanów. Do kraju powrócił na wiosnę 1947 roku po rekonwalescencji w ośrodku dla byłych więźniów w Baden Baden. Brata Andrzeja w lipcu 1943 roku również zabrano na przymusowe roboty, ale do Włoch, gdzie był furmanem w Alpach.

Kiedy Niemcom zaczęło brakować ludzi zaczęli przebierać przymusowych robotników w mundur niemiecki i wysyłać na front.

Któregoś dnia, kiedy Andrzej wiózł amunicję do okopów, konwój zaatakowali włoscy partyzanci, a on razem z kilkoma przymusowymi wykorzystali moment dezorientacji i uciekli do lasu.

Tam zatrzymali ich partyzanci. Ponieważ byli w niemieckich mundurach, partyzanci powiązali ich i zaprowadzili na przesłuchanie do komendanta oddziału.

Komendantem był Rosjanin i to uratowało jego i innych przymusowych od niechybnej śmierci, ponieważ Andrzej zdołał za nich wszystko wytłumaczyć.

W tym oddziale partyzanckim był do czasu kiedy to alianci wylądowali we Włoszech. Wtedy wstąpił do Armii Andersa, z którą walczył o Monte Casino. Po zakończeniu II wojny światowej wraz z Armią Andersa przybył do Anglii, a w 1949 roku do Stanów Zjednoczonych Ameryki, gdzie żyje do dzisiaj.

Jego brata Oresta wcielono do Armii Czerwonej i po dwutygodniowym szkoleniu w Żywcach skierowano na front. Z oddziału Oresta po

pierwszym boju przeżyło zaledwie 16 żołnierzy ze 150 osobowej kompanii - w tym i on. Orest powrócił do Zdyni w marcu 1947 roku spod Pragi, gdzie ich pułk zakończył szlak bojowy.

W kwietniu 1947 roku UB aresztowało Oresta i po miesiącu przesłuchań został osadzony w komunistycznym obozie koncentracyjnym COP w Jaworznie, miesiąc później dołączył do niego brat Stefan - więzień Auschwitz, Birkenau, i Gusen. Został aresztowany na stacji rozrządowej w Oświęcimiu, gdzie obowiązkowo zatrzymywali się wszystkie transporty z akcji „Wisła”. Tu bowiem dokonywano selekcji przesiedleńców i formowano ostateczne transporty do stacji docelowych.

Po wyzwoleniu w domu Czuchtów mieścił się sztab Armii Czerwonej. Piotr zaprzyjaźnił się z Armiejcami i szybko nauczył się języka rosyjskiego. Sztab urzędował przez około pół roku, po czym został przekazany Wojsku Polskiemu i przeniósł się do odbudowanej przedwojennej stacji KOP i nazwał się placówką Wojsk Ochrony Pogranicza.

Piotr pamięta i mówi że – „W WOPIe służyli źli żołnierze z Wołynia dobrze znali ukraiński i udawali Upowców, robili różne prowokacje, w nocy byli partyzantami UPA, a w dzień żołnierzami WP. W nocy przychodzili w upowskich mundurach i rekwirowali jedzenie i ubrania, a w dzień w polskich mundurach i jako żołnierze WP udawali gospodarzowi że przyjmował w nocy upowców i nie zameldował na placówce, to go karali „wyciorami”. „Wyciory” to bicie wyciorami od karabinów ręcznych-„Mauserów” po stopach. Po takiej karze ukarany przez dwa miesiące nie stanął na nogi. Zamiast bicia też aresztowali i znęcali się nad nimi na placówce, tam była piwnica do wódki zalana wodą i tak ich trzymali godzinami w tej wodzie, a potem wyciągali i bili, słyszeliśmy to wszystko bo ludzie niemiłosiernie się darli jak ich katowano. Kradli też nasz dobytek i gwałcili nasze dziewczyny”.

Potem nastąpił ten pamiętny dzień wysiedlenia, pamięta, że posadzili go na ciężarówce razem z krowami i owcami i że strasznie deszcz padał a właściwie lało jak z wiaderka – mówi: „Byłem strasznie przestraszony. Ojciec niedomagł, miał zapalenie płuc, ledwo dychał, a wojsko wyrzuciło go z pościeli na podwórze. Mama lamentowała, babcia odchodziła od zmysłów, a mnie kazali wejść na auto i pilnować dobytku. Bałem się, że jak mnie okradną to ojciec mi tego nie popuści.

Zajechaliśmy do Małastowa, a tam woda w rzece po brzegi, ciężarówka nie przejedzie. Stoi cała kolumna z wysiedleńcami, a wojsko zaprzęga byki po parę par i przeciągają wozy. Jedne jakoś przejechały, inne woda zabiera i słychać tylko płacz i błaganie, a oficer krzyczy na wojsko i dalej robią swoje. Jak przyszła moja kolej jakoś przejechaliśmy przez rzekę szczęśli-

wie. Lżej mi się zrobiło, bo wiedziałem że ojciec da mi już spokój. Dojechali my do Zagórzan i tam mnie rozpakowali, a tu leje, nie ma gdzie się skryć i tak stałem przemoczony z tymi bydłami na tym deszczu. Na drugi dzień przyjechali rodzice. Mama jak mnie zobaczyła to się przestraszyła. Nie spałem całą noc, bo bałem się, że mnie okradną."

Wspomnienia Czuchta przeplata opowiadaniem o różnych historiach z transportu. Pamięta że dostali niedobrego maszynistę który „ruszał pociągami tak że krowy nogi łamały, ale jak na którymś postoju chłopcy go dopadły i srogo obity to ruszał jak należy pomalutku i dokładnie." Pamięta że „wojaki” się z niego „śmiały” aż do Legnicy i że „dobre byli” bo jak go „chłopcy” objęli to „wojaki nic nie widziały bo nie chciały widzieć, choć maszynista straszył że zamelduje, ale jeden wojak mu powiedział żeby się nie ważył bo one nic nie widziały i powiedzą ile krów zmarnował - to robotę straci i jeszcze pójdzie siedzieć. Bał się do samego końca transportu i nic nie meldował, stawał tam gdzie my chciały żeby trawy dla bydła nakosić”

Transport wyładowano na bocznicę w Witkowie i porozwożono ich do rozszabrowanych domów bez okien i drzwi. „Nciekawe to były czasy” – mówi – „ale byłem młody i nie czułem tego tak jak rodzice, dopiero potem zrozumiałem jaką krzywdę nam zrobili.

Gdzieś na jesień, jak brakło nam wszystkiego i siana dla bydła i jedzenia dla nas to prawie głodowaliśmy. Od Polaków z za Buga pomocy nie mogły my oczekiwać bo one się cieszyły że nam tak źle, ksiądz w kościele mówił żeby nas nie wpuszczać do środka, chyba że pod dzwonnice. A nam było tak przykro, przecież my grekokatolicy uznawaliśmy jednego Papieża i modliliśmy się do jednego Boga. Ale uważały nas za gorszych, trzeba się było pogodzić z tym, nie mieli my innego wyjścia. Nas były tylko trzy rodziny - jedna ze Smerekowca druga z Banicy i my ze Zdyni. Ojciec niedługo po wysiedleniu w lutym 1948 zmarł i w Witkowie był pierwszy pogrzeb i wtedy chyba się do nas przekonały bo po pogrzebie ojca już nam nikt nawet w kościele nie robił żadnej uwagi. Pamięta też jak „do wsi przyjechał agitator namawiać chłopów do spółdzielni." Poszedł na to zebranie, po drodze zrobił „skok” do sadu Olberta i napchał kieszenie gruszkami. Agitator przemawiał głupawo na jego rozum, więc przywalił mu gruchą prosto w czoło, która pięknie roztrzaskała się o jego twarde łeb, czym całą salę (i siebie też) doprowadził do okrutnego rozbawienia.

Ten numer spodobał się całej wsi, więc nikt go nie wydał. Za to sołtys wywalił wszystkich wyrostków ze świetlicy i zakazał brać udział w wiejskich zebraniach. Zresztą zebranie trzeba było i tak przełożyć, bo kiedy agitator zaczynał mowę, sala wyła ze śmiechu. Tak oddalił wieś

od założenia spółdzielni, nie na długo zresztą, ale wspomina jak we wsi wszyscy o tym pamiętali i pamiętają do dzisiaj.

Czuchta w Witkowie ukończył szkołę podstawową a potem szkołę zawodową w pobliskiej Nowej Soli. W Witkowie wstąpił do Ochotniczej Straży Pożarnej i został świetlicowym, organizował różne zawody sportowe i zabawy dla wiejskiej młodzieży. Przez to nie poszedł od razu do wojska, ponieważ był potrzebny we wsi. Do wojska poszedł trzy lata później od swoich kolegów z roku, ale za to do szkoły podoficerskiej i został kapralem w artylerii.

Z wojska wyszedł w 1956 roku, na fali odwilży gomułkowskiej: „Pojechałem od razu do Zdyni sprawdzić czy można wrócić, osadnik który mieszkał w naszym domu zgodził się wyjść za odstępne. Pojechałem do Gorlic do wydziału rolnictwa i załatwiłem papiery, a że byłem w mundurze wojskowym to poszło mi łatwo. Wróciłem do Witkowa, wynajmłem na kolei wagon i razem z mamą i babciami pojechałem do Zdyni. W Witkowie został mój brat Orest i Stefan bo oni jeszcze nie mieli papierów.

Na miejscu w Zdyni ziemię mi oddali tą co miał ojciec a lasu już nie, zresztą lasu nikomu z Łemków nie oddali. Do wsi powróciło 20 łemkowskich rodzin.

We wsi cieszyli się że powrócił syn wójta i wybrali mnie sołtysiem bo wójtów już nie było, komuniści zmienili”.

Czuchta pamięta że tatuś schował w „sypańcu” (łem. spichlerz) zapasowe klucze do cerkwi więc razem z innymi Łemkami wzięli się za jej remont, tak aby na święta Wielkanocne przykryć chociaż dziurawy dach. „Potem pojechali my po grekokatolickiego księdza mitrata Hrynyka, żeby założył grób w Wielki Piątek. Ksiądz przyjechał i założył groby w Koniecznej, Zdyni, Smerekowcu i Gładyszowie. Miał jeszcze pojechać do Krzywej, a tu na przystanek podjechało UB i aresztowali księdza. Jak wsiadał do Nyski to nam powiedział - idźcie po prawosławnego, bo nam grekokatolikom już tu nie dadzą odprawić. Polacy się z nas śmiali, że teraz chyba sam diabeł nam groby rozbierze, ale my pojechali po księdza prawosławnego i wszystkie groby rozebrał w niedzielę wielkanocną.”

Potem z cerkwi ktoś ukradł naczynia liturgiczne, po tej profanacji zrobił wiejskie zebranie i powiedział że klucze od cerkwi będą u niego, tak by było wiadomo kto po nie przychodzi i kto będzie odpowiadał jak coś zginie.

Polscy osadnicy nie chcieli się z tym pogodzić, mówi Czuchta: „więc im powiedziałem: budujcie sobie kościół bo z cerkwi kościoła nie zrobicie, a wtedy o budowie jakiegokolwiek kościoła nie było mowy, władze komunistyczne nie dawały polecenia. Ale za to ja dostałem wezwanie na UB, wcześniej sobie myślę bę-

dzie źle, więc poszedłem szybko do sekretarza partii w gminie i mu mówię że się do partii chce zapisać. On na mnie oczy wystawił ale mówi: dobrze, wypełnił za mnie jakieś papiery, dał podpisać, ale zdjęcia nie miałem przy sobie do legitymacji, wsiałem na „WFMkę” i pojechałem do domu. Znalazłem jakieś z wojska w mundurze i wróciłem szybko i sekretarz mi mówi, że na zebraniu pierwszomajowym uroczyste mi ją wręczy, ale ja mu powiedziałem żeby mi ją dał, a na wręczenie mu oddam i tak zrobił. Pojechałem ma UB, zaprowadzili mnie do jakiegoś oficera, a ten na mnie z mordą. A ja mu: co wy tu na mnie będziecie krzyczyć i to na członka partii (a wtedy nikt ani w Gładyszowie ani w Zdyni poza nauczycielem w partii nie byli) On się wystraszył, a ja mu legitymację pokazuję, ale nie daje, i mu mówię, że zaraz pójde do komitetu i zrobię z nim porządek. Od razu zaczął inną gadkę, a ja mu że prowokatorów antykomunistycznych słucha i nastaje na członków partii i że muszę zrobić z tym porządek. On się nie na żarty przestraszył, zaczął mnie przeproszać i mówi towarzyszu nie wiedziałem, to co Wy wiecie – mówię - od roboty mnie odciągacie. Przeprosił mnie i gdzieś poleciał, przyniósł kawę i nalał kieliszek wódki i zaprosił na obiad i spili my się oba w tych ich Konsumach (milicyjnym kasynie). Potem powiedział mi który ormowiec na mnie doniósł. Na drugi dzień idę do tego ormowca i mało go nie obitem ale sobie myślę - po co mi to - i tak dostaniesz durniu za to żeś nie wiedział, że jestem w partii. I tak było po latach mi się przyznał, że go strasznie zbesztali. Za to, że nie wie co się we wsi dzieje.”

Potem Czuchta załatwił domy dla braci Oresta i Stefana, i tak cała rodzina która mieszkała w Polsce powróciła do Zdyni. Piotr ożenił się, wziął dziewczynę z Krzywej. Potem został komendantem OSP w Zdyni i kierownikiem Kółka Rolniczego w Smerekowcu oraz członkiem zarządu Gminnej Spółdzielni w Uściu Gorlickim (dawnym Ruskim) – „bo po wysiedleniu z Ruskiego zrobili Gorlickie”. Ma troje dzieci – synów Marka i Romana oraz córkę Annę. Anna skończyła Akademię Rolniczą w Lublinie i została adiunktem na uczelni, obroniła pracę doktorską z hodowli krów. Czuchta mówi: „Córka miała doświadczenie bo ja hodowlą krów zajmuje się od początku lat siedemdziesiątych. Poszła do szkoły, jest zdolna to ją na uczelni zostawili. Tam poznała męża , trochę byłem zły, ale cóż miłość nie wybiera, musiałem się zgodzić na ślub.” Potem Łemkowie zaczęli organizować „Łemkowskie Watry” najpierw w Czarnej, Hańczowej a potem w Bartnym. W każdej z tych wsi nie było ładnego miejsca na taka imprezę. Mówi: „Namówiłem Olka Masleja, starostę VIII „Łemkowskiej Watry”, żeby chociaż przyszedł obejrzeć miejsce w Zdyni, bo nie ma lepszego

jak u nas. Przyjechali, wszystkim się spodobało, postanowiliśmy kupić ziemię, ale to nie było takie proste. W 1989 roku założyliśmy organizację Zjednoczenie Łemków, a nie było prawa, żeby organizacja mogła kupować ziemi. Pojechaliśmy najpierw do Stadniny Koni w Siarach. Poprosiliśmy Dyrektora Bażyka, żeby nam wydał zgodę na kupno i on się zgodził. Kupiliśmy ziemię na chłopów, a jak dorobili prawo że organizacje mogą kupować ziemię to ją przepisałiśmy na organizację. Byłem już kilka razy starostą na Watrach no i jak przepisałem pole Romanowi to tu gospodaruje na Watrze.”

Czuchta zasadził nowy las, bo jak mówi - „Łemko bez lasu nie może żyć.” Powiększył gospodarkę odziedziczoną po ojcu Szymonie, który napisał testament tuż przed wysiedleniem. Piotr ma go do dzisiaj.

Do gospodarki dokupił 20 hektarów pola po PGR. Założył hodowlę pstrąga w trzech stawach nad rzeką Smyją . I jak każdy Łemko z jego pokolenia ma żal, że do tego czasu władze nie potępiły akcji „Wisła”, że nie naprawiono krzywdy chociażby jego bratu Stefanowi, który „przesiedział trzy lata w hitlerowskich obozach koncentracyjnych a potem jeszcze go za to zamkli do COP w Jaworznie, chociaż był niewinny. Komuniści zrobili z niego upowca – bandytę, a on nawet jednego upowca na oczy nie widział.”

Czuchta odwiedził brata w Ameryce, i wielu znajomych ze Zdyni, których różne losy zawiodły do Ameryki.

Opowiada długo, czasami rzuci grubym słowem, ćmi jednego za drugim „fajeranta” a kiedyś „kurzył Klubowe.” Czasami zamyśli się, tak jakby wszystkiego nie chciał powiedzieć, albo szukał w myślach co jeszcze może nam powiedzieć. Pewnie przyzwyczaił się do nas, bo byliśmy u niego już kilka razy i kiedy tylko przyjeżdżamy **uśmiecha się szeroko i zaprasza do siebie.**

Nie jest pewien czy awansował społecznie czy nie, jego ojciec był wójtem 20 lat, on - sołtysiem 25 lat. Jego ojciec miał ukończone 7 klas podstawówki, on - zawodówkę i jak mówi „czort wie ile kursów”. Za to dzieci na pewno tak, mogły się uczyć gdzie chciały a i w polu im lżej było robić bo zakupił wszystkie maszyny i traktory. A mi się wydaje że jest człowiekiem który nie godził się ze wszystkim co los mu przynosił. Szukał, pracował , rozsądzał, pomagał i potrafił zorganizować wieś do różnych ciekawych rzeczy. Pogodził społeczność polską i łemkowską w Zdyni, bo jak mówi: „Polaków we wsi zawsze było więcej a i tak mnie Łemka na sołtysa wybierali. Potrafiłem w gminie załatwić przydział na ciągnik, drogę zaasfaltować, zelektryfikowałem wieś, i Watrę przeprowadziłem na stałe do Zdyni.

*З Рубіновим весіллям
Данути і Андрія Клімашів!*

Дорогі ювіляре!

*йдете крізь життя з Богом, в любові до
Рідного Краю, спільно розділяючи радості
та невтомно долаючи життєві труднощі.*

З нагоди 40 ювілею подружнього життя

*бажаємо Вам кріпкого здоров'я,
тепла в сімейному колі, затишку під
лісочком у Ропиці Руській, де своєю
посмішкою онуки розсвітлюють життя.*

*Божих ласк Вам
на многії і благії літа!*

Родина, парафіяне, знайомі.

Данута і Андрій Клімашини, Ропиця Руска 2021

— ● —

⇒ За то Президент Квашніевски даł ми Злоти Кржы Застуги RP". "

Jest lubiany we wsi i jest autorytetem. Człowiekiem pełnym chłopskiej dumy - widać to w każdym jego ruchu i spojrzeniu. Jego wielkie, spracowane dłonie zawsze mocną ściskają nasze ręce. A my w drodze do domu słuchamy jego opowiadania i cieszymy się że spotkałimy człowieka doświadczonego przez los, a pomimo to - **tak pogodnego.**

AKTUALNOŚĆ IDEI JAGIELLOŃSKIEJ

[1937] [1]

MODA NA IDEE

Bardzo modne jest obecnie poszukiwanie rozmaitych idei dla naszej polityki zagranicznej. Zapomina się przy tym niekiedy, że takie idee nie zawsze były zbyt użyteczne dla państw, które je głosiły. Pomijając już nieszczęśliwe skutki idei samostanowienia narodów dla Francji Napoleona III, twierdząc stanowczo, że ZSRR więcej traci, jak zyskuje przez łączenie się z komunizmem. Nic niewątpliwie nie zraża tak całego szeregu państw do Rosji sowieckiej jak jej marnota komunistyczna. Również - wbrew pozorom - "idee" hitleryzmu są dla Niemiec na zewnątrz bardziej szkodliwe jak użyteczne. Jeżeli pozycja ideologiczna Niemiec na terenie Europy jest dziś niewątpliwie silna, to nie dzieje się tak bynajmniej z powodu pozytywnego programu rasistowskiego, ale z powodu jeszcze większej niechęci powszechnie odczuwanej do idei komunistycznej. Ostrożnie więc w sprzęganiu polskiej racji stanu w usługę idei uniwersalnych. [...]

Każda idea odnosząca się do polityki zagranicznej ma dwa pola działania. Jednym jest oddziaływanie na zewnątrz kraju, [drugim] galwanizowanie mas narodowych, uświadamianie im pewnych zasadniczych prawd politycznych w estetycznej formie. Otóż poniżej postaramy się kolejno omówić te dwa rodzaje oddziaływania idei jagiellońskiej.

NOŻYCE IDEI JAGIELLOŃSKIEJ

Ideę jagiellońską przeciwstawia się zwykle idei piastowskiej - jak gdyby Piastowie kiedykolwiek zajmowali się mniejszościami narodowymi. Niemniej oznacza to liberalizm w przeciwstawieniu do "polityki silnej ręki". Zwolennicy idei jagiellońskiej uważają się raczej za przyjaciół naszych mniejszości narodowych i w ogóle mniejszych narodów Europy Wschodniej. Pragnęliby oni drogą tych samych metod liberalnych co nigdy nie dojść do spolszczenia nowych mas ludności na naszej wschodniej granicy.

I tu właśnie otwierają się te nożyce polityczne, charakterystyczne dla całej idei jagiellońskiej. Polacy, którzy ją wysuwają, uważają się za przyjaciół mniejszych narodów Europy Wschodniej i sądzą, że zrobią im przyjemność przebąkując

o Jagiellonach. Jednocześnie jednak ta sama idea jagiellońska jest dla tych małych narodów największym straszakiem i symbolem najbardziej agresywnego imperializmu polskiego. Kto nie wierzy, niech zapozna się wśród Ukraińców z twórczością tak reprezentatywnych pisarzy, jak Wiaczesław Lipiński. Dymitr Doncow czy Wasyl Kuczabski [4]. Niech stwierdzi, jak do polskiej koncepcji jagiellońskiej odnoszą się sami Litwini; tworzą się w ten sposób nożyce między rozumieniem przez nas naszej idei a przyjmowaniem jej przez tych, do których się ona kieruje. Wyjaśnienie tego trudnego na pozór do zrozumienia fenomenu może nam przynieść tylko badanie wspomnień, jakie okres jagielloński pozostawił u zainteresowanych. Pojęcie idei jagiellońskiej łączy się bowiem nieodwołalnie z dziejami Rzeczypospolitej Polskiej w okresie jagiellońskim. W przeciwnym razie traci bowiem w ogóle wszelki sens. Oczywiście nie może tu chodzić o szczegóły, lecz o rzeczy najistotniejsze. Musimy też uczynić pewien wysiłek, aby zapoznać się z tymi cechami najistotniejszymi, jeżeli nawet nie takimi, jakie naprawdę były - to w każdym razie takimi, jakie pozostały we wspomnieniach Polaków, Litwinów i Ukraińców.

Jeżeli chodzi o Polskę, to przede wszystkim stwierdzić trzeba, że idea jagiellońska dała nam wyniki nadzwyczajne, wbrew woli ówczesnych generacji naszego narodu. Jeżeli bowiem jako istotę okresu jagiellońskiego określimy spolszczenie wyższych warstw ludności kresowej, dzięki liberalnej polityce narodowościowej Polski, to zrozumiemy, że liberalizm ten nie zawsze był zgodny z wolą kierowniczej warstwy polskiej w owym czasie. Wręcz odwrotnie, był on właściwie narzucony przez dynastię jagiellońską, po bardzo ciężkich walkach staczanych z najbardziej kwalifikowanymi reprezentantami opinii polskiej. Chodzi nam tu oczywiście o liberalizm w sensie czysto narodowościowym. Inna rzecz, że i Jagiellonami kierował wtedy nie tyle patriotyzm, ile interes dynastyczny, który wymagał odrębności dziedzicznej Litwy, w przeciwieństwie do elekcyjnej Korony. Niemniej jednak oni byli głównymi promotorami tego prawie bezbolesnego zasymilowania szlachty litewskiej, które nastąpiło może właśnie głównie dlatego, że miała ona swą nienaruszoną niepodległość państwową. Możliwość polscy przy całym swym niewątpliwym patriotyzmie - nie zdawali sobie sprawy z trudno dostrzegalnego, ale niemniej ciągle postępującego naprzód procesu asymilacji szlachty litewskiej. Korzyści dla Polski poszukiwali też nie tyle w asymilacji narodowej, ile w ścisłym związaniu prawno-państwowym obu krajów. Gdyby możnowładztwo polskie zrealizowało istotnie swój inkorporacyjny program w stosunku do Litwy, wywołałoby to prawdopodobnie tak silną reakcję, iż asymilacja w ogóle nie byłaby nastąpiła, tak natomiast nastąpił proces niespodziewany przez samych jego

autorów. Profesor Dąbrowski podkreśla, iż unia horodelska, która wedle jego koncepcji była wielkim ustępstwem na rzecz autonomii państwowej Litwy ze strony polskiej, była jednocześnie ogromnym krokiem naprzód, o ile chodzi o asymilację narodu litewskiego. [...] Dziś już nie tylko co wybitniejsi publicyści polscy zdają sobie sprawę, że właśnie liberalna polityka okresu jagiellońskiego prowadziła do asymilacji narodowej. Zdają sobie z tego sprawę i ci, którzy byli tej polityki niegdyś obiektem, tzn. Litwini i Rusini. I ta właśnie okoliczność niestety osłabia możliwość wysuwania wspomnień jagiellońskich i możliwość powtórzenia tego okresu jako czynnika mającego wiązać ze sobą te trzy narody. [...]

W stosunku do narodów wchodzących niegdyś w skład imperium jagiellońskiego mamy dziś w Polsce dwie szkoły i obie są asymilacyjne. Różnią się tym, że jedna chce asymilować a la Henryk Lew i Albrecht Niedźwiedź, druga raczej metodami Zygmunta Augusta.

To "piastowsko-asymilacyjne" i «jagiellońsko-asymilacyjne» źródło natchnień całej prawie naszej publicystyki wywiera niewątpliwie wpływ na nastawienia litewskie i mniejszościowe. [...] Ujemny wpływ wywiera hipertrofia asymilacjonizmu i jagiellonizmu. Doprowadza ona narody już dziś zupełnie solidne i nie potrzebujące obawiać się jakiegokolwiek asymilacji do maniackiego wprost zainteresowania tym zagadnieniem. W ten sposób powstaje poczucie jakiegoś zupełnie urojonego niebezpieczeństwa zagrażającego tym narodom ze strony ekspansji polskości asymilacyjnej. Trudno dość silnie podkreślić, do jakiego stopnia to urojenie ujemnie wpływa na możliwość zgodnego współżycia tych narodów. Ale przejdźmy do wspomnień historycznych, które epoka jagiellońska pozostawiła u Litwinów.

JAGIELLONOWIE I LITWINI

[...] Nie możemy zapominać jednak, że jeżeli związek z Polską rzeczywiście przyczynił się do obrony całości terytorialnej wielkiego księstwa to jednak ugodził Litwinów w punkt najczulszy każdego narodu. Zagroził on bowiem istnieniu w ogóle jakiegokolwiek litewskiej odrębności narodowej. Oczywiście nie należy przesadzać - jak to się u nas często robi szybkości procesu asymilacji narodowej szlachty litewskiej. [...]

Zastanówmy się teraz na chwilę, czy może być dla narodu wspomnienie bardziej bolesne, jak właśnie wspomnienie tej powolnej utraty świadomości narodowej u Litwinów w ciągu okresu jagiellońskiego i pojagiellońskiego. Częstując ich Jagiellonami popełniamy nietakt, uderzamy w punkt, który jest dla nich najboleśniejszy, najbardziej drażliwy. Właśnie wspomnienie jagiellońskie jest głównym powodem niemożności uregulowania stosunków polsko-litewskich. Ten nierealny wobec małego, ale dzielnego narodu majak asymilacyjny nabiera tu cech nawet

wprost koszmarnych i ciąży nad teraźniejszością przez siłę i wyrazistość swego kształtu dziejowego. Usuńmy Jagiellonów w niepowrotną przeszłość. Uznajmy tamten eksperyment za skończony, a niewątpliwie ułatwimy sobie porozumienie z Litwinami.

JAGIELLONOWIE I RUŚ

Jeszcze gorzej przedstawia się sprawa z Ukraińcami. Jeżeli Litwini zostali zasymilowani, to stało się to prawie bez zgrzytów. Odebrawszy im świadomość narodową, pozostawiliśmy im przynajmniej tradycję państwową. Rusi idea jagiellońska nie pozostawiła ani cienia odrębności państwowej. L. Kolankowski twierdzi nawet, iż głównym dziełem Jagiellonów było scentralizowanie wielkiego księstwa litewskiego w rękach wielkiego księcia. Oznaczało to w praktyce likwidację autonomii ruskiej istniejącej poprzez niezliczone księstwa, ostateczną likwidację „stariny”. Metoda liberalna, zastosowana w stosunku do Rusi w całej pełni dopiero w ugodzie hadziackiej, tragiczny swój epilog znalazła kilka lat później w rozstrzelaniu przez wojsko polskie partnera naszego w tej umowie hetmana Jana Wyhowskiego. Ekspansja polskości na Ukrainę nie była tak pokojowa jak na Litwę. Pomijając już sprawę unii i walk, które dookoła niej się zrodziły, sam proces szlacheckiego osadnictwa polskiego na Podolu połączony był z całą litanią gwałtów, które głęboko zapadły w dusze Ukraińców. Wiaczesław Lipiński [7] w swej mistrzowskiej biografii Stanisława Krzyczewskiego uwydatnił tę stronę stosunków polsko-ukraińskich. O ile „idea jagiellońska» w oczach Litwinów posiada przede wszystkim charakter przyjaźni, która kończy się pochłonięciem narodu, o tyle w oczach ukraińskich nabiera ona wprost cech rozboju. Takie też ujęcie idei jagiellońskiej jest dominujące we współczesnej publicystyce ukraińskiej. [...]

Jeżeliby ktoś chciał krótko i dobitnie odmalować stosunek Ukraińców do naszej idei jagiellońskiej, to najlepiej do tego nadawałaby się następująca anegdota francuska. Ludwik Filip, przemawiając na zebraniu chłopów w Normandii, zakończył swą mowę gromkim okrzykiem: „Je veux votre hien». Na to jeden z włościan odmruknął półgłosem! „Tu ne l'auras pas». [8] Mówiąc o idei jagiellońskiej, chcemy okazać Ukraińcom - życzliwość, chcemy ich dobra, Ale oni to dobro rozumieją bardziej przyziemnie, jako własną substancję narodową, którą znowu chcemy im zabrać. [...]

WIELKA PRZESZŁOŚĆ I ŚREDNIA TERAŹNIEJSZOŚĆ

Trudno więc wyobrazić sobie frazes agitacyjny gorzej wybrany w stosunku do mniejszych narodów Europy Wschodniej, jak frazes jagielloński. Czyż może to być jednak decydującym argumentem? Jak daleko wreszcie pójdziemy w

ograniczeniu naszych upodobań zależnie od zachcianek sąsiednich narodów? Już i tak wyzbyliśmy się starożytnej nazwy „Ruś” dla zupełnie coś innego w polskim języku oznaczającej „Ukrainy”. Czyż miałoby sens dla przypodobania się Ukraińcom i Litwinom znów przestać mówić o „idei jagiellońskiej”? I dlatego po zbadaniu kwestii, jaki wpływ wysuwanie tej idei wywiera na naszych sąsiadów, musimy zastanowić się nad jej wewnętrznym pożytkiem. [...]

Narody Europy Środkowej i Wschodniej nie dzielą się według grup językowych. Próby panslawizmu rozbiły się zawsze o nieodwołalną sprzeczność między psychiką polską a czeską, a bliskość między psychiką polską a węgierską. Linia podziału biegnie według formacji historycznej. Z jednej strony te narody, które utraciły swą elitę społeczną i polityczną od XV do XVIII wieku. Z drugiej znów te, które tę elitę swym sąsiadom odebrały i zasymilowały ze sobą, utrata własnej elity społecznej pociągnęła dla całego szeregu narodów skutki o nieobliczalnej wprost doniosłości. Łączyły się one zawsze z utratą państwowości, a co za tym idzie i z brakiem tradycji wojskowych. Z drugiej strony przez brak szlachty i jej specyficznej kultury narody te uzyskiwały większy rozmach w dziedzinie gospodarczej i pod tym względem osiągnęły wyniki zwykle znacznie przewyższające osiągnięcia narodów imperialistycznych. Ta pozbawiona warstwy arystokratycznej „Europa B» czuła pewną niższość w stosunku do dawniejszych pogromców. Na tym tle kompleksu brały u niej górę też zwykłe prądy społeczne lewicowe. Naród polski w ten sposób zabrał elitę Litwinom, Rusinom i Białorusinom, naród węgierski Słowakom, Chorwatom i częściowo Rumunom, naród niemiecki Czechom i narodom nadbałtyckim. Polska warstwa rządząca podobnie jak węgierska wchłonęła, w siebie mnóstwo elementów należących do narodów ościennych. Wśród ośmiu polskich rodów magnackich mamy aż cztery litewskie lub ruskie. Są to: Czartoryscy, Radziwiłłowie, Sapiehowie i Sanguszkowie. O. Forst Battaglia [10] obliczył, że w 32 herbowym wywodzie genealogicznym Jana Sobieskiego znajduje się aż 8 rodzin pochodzenia ruskiego i 3 niemieckiego. [...]

W okresie, w którym nastąpiła wyżej wspomniana asymilacja, szlachta stanowiła jedyną naprawdę aktywną warstwę narodu. Odebranie narodowi szlachty wykreślało go właściwie z listy żyjących politycznie. Stąd u narodów, które innym szlachtę zabrały, wyrobiło się przeświadczenie, że te inne narody właściwie w ogóle nie istnieją i że pojawienie się ich na arenie dziejowej jest jakimś przykrym nieporozumieniem. Prawdziwe tradycje tych narodów miały być tam, gdzie znajdowała się ich szlachta. Tradycje Litwinów i Rusinów w historii polskiej; Słowaków w historii węgierskiej. Pragę wielu historyków niemieckich uważa za

miasto właściwie niemieckie. Z drugiej strony wielowiekowe przyzwyczajenie do spotykania pewnych narodów tylko wśród niższych warstw społeczeństwa wyrobiło głębokie przeświadczenie o ich niższości, a własnej wyższości, tak samo przejawiające się na przykład w naszym ustosunkowaniu się do Ukraińców. Na tle tych dwu przeświadczeń wyrasta też iluzja ponownej asymilacji względnie nadzieja na powtórzenie procesu jagiellońskiego.

HISTORIA NIE STOI W MIEJSCU

Tymczasem jednak historia w żaden sposób nie chce stać w miejscu. Warstwy zasymilowane od dawna straciły monopol na kierowanie narodami. Obok nich, a często ponad nie, wybiły się warstwy inne, nowe, warstwy inteligencji miejskiej i dorobkiewiczów gospodarczych. Narody, które utraciły w poprzednich wiekach równowagę, w całości lub prawdę w całości odzyskały ją w naszej epoce. Dały dowody, że mogą istnieć nie tylko bez warstw zasymilowanych, ale nawet przeciw nim. A tymczasem wśród narodów niegdyś zdobywczych ciągle tli się przeświadczenie o nieistnieniu sąsiadów i o możliwości odrobienia tego przypadkowego rzekomo procesu, którym było ich przebudzenie narodowe.

Dziś jednak, twierdzenie, że prawdziwi Litwini to są zasymilowani przez Polskę dawni szlachcice litewscy, zakrawa na dobry dowcip. Podobnie przedstawia się sprawa z rzekomo państwową tradycją Ukrainy, którą ma być tradycja polska itp. A we wszystkich narodach tego typu znajdujemy podobne przykłady. [...] Dziś jednak to wszystko jest skończone, bezpowrotnie skończone. Odebrawszy tym narodom ich szlachtę w poprzednich wiekach, staliśmy się narodem wyższym od nich, bardziej niewątpliwie pańskim. Ale nie zyskaliśmy żadnych atutów do przeprowadzenia na nowo tej asymilacji narodowej. Twierdzę, że postępowanie się terminem "idea jagiellońska" ożywia i odnawia nadzieje na powtórzenie tych procesów, które we własnym interesie powinniśmy jako zupełne mrzonki czym prędzej zlikwidować. Wł. Bączkowskiemu, jednemu z najzdrowiej myślących i nie publicystów, zarzucam, że przez ciągle używanie terminu "idea jagiellońska" wprowadza swych czytelników w stan zamieszania.

Nareszcie zapomnijmy o możliwościach asymilowania sąsiadujących z nami narodów. Żadna mądra idea, choćby układała ją dzięsięciu Piaseckich i Wasiutyńskich, nie potrafi dziś spolszczyć tych narodów, które już raz o mały nie zostały spolszczone i mają się na baczności. Zrozumiejmy, że ani Litwini, ani Ukraińcy, ani Białorusini nie mają najmniejszej ochoty zostać Polakami - i uszanujmy tę ich wolę... [...] Dążenie natomiast do zapanowania nad sąsiednimi narodami i narzucania im jakiejś asymi-

lacji, drogą ad hoc tworzonych "idei" czy nawet starej i szacownej idei jagiellońskiej, to czynienie z nas marnej karykatury imperia- lizmu rosyjskiego i niemieckiego, i niestychane ułatwianie roboty tym państwom. «Tu regere imperio populus romanus memento parcere subjectos et debellare superbos»[1 1].

Adolf Maria Bocheński

[1] Źródło: AKTUALNOŚĆ IDEI JAGIELLOŃSKIEJ. Pierwodruk: „Bunt Młodych” z 25 stycznia 1937. Adolf Bocheński, "Historia i polityka. Wybór publicystyki", wybrał i opracował i przedmową poprzedził Marcin Król, PIW Warszawa 1989, s. 56-69. Za: <http://freepl.info/1032-aktualnosc-idei-jagiellonskie-rok-19371>

[2] Włodzimierz Bączkowski - publicysta, w latach 1932-1938 redaktor „Biuletynu Polsko-Ukraińskiego”, zwolennik idei prometejskiej, po II wojnie światowej na emigracji.

[3] Tadeusz Gluziński (1888-1940), pseudonim Henryk Rolicki - prawnik, publicysta, polityk. Od 1934 r. członek Obozu Narodowo-Radykalnego, w latach 1937-1938 redaktor tygodnika „ABC”.

[4] Władysław Lipiński (1882-1931) wybitny ukraiński historyk, publicysta i polityk. Był zwolennikiem monarchizmu oraz dostosowania systemu rządów w przyszłej niepodległej Ukrainie do specyficznych ukraińskich tradycji.

Dmytro Doncow (1883-1973) publicysta i krytyk ukraiński. Przeszedł ewolucję od socjalizmu do ukraińskiego nacjonalizmu. Od 1922 r. mieszkał i publikował we Lwowie.

Wasył Kuczabski (1895-1971) - historyk i publicysta ukraiński o poglądach prawniczych.

[5] Jan Konstanty Dąbrowski (1890-1965) historyk mediewista, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ludwik Kolankowski (1882-1956) - historyk, profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, autor pracy „Polska Jagiellonów” Dzieje polityczne, Lwów 1936.

[6] Josef Pekarz (1876-1937) wybitny narodowy historyk czeski, rektor uniwersytetu w Pradze, autor monumentalnych dzieł dotyczących historii Czech.

[7] Władysław Lipiński, „Stanisław Michał Krzyczewski. Z dziejów walki szlachty ukraińskiej w szeregach powstańców pod wodzą Bohdana Chmielnickiego”, Kraków 1912.

[8] „Chcę waszego dobra»... „Nie dostaniesz go”.

[10] Otto Forst de Battaglia (1889-1965) wybitny historyk austriacki, specjalista od genealogii i heraldyki.

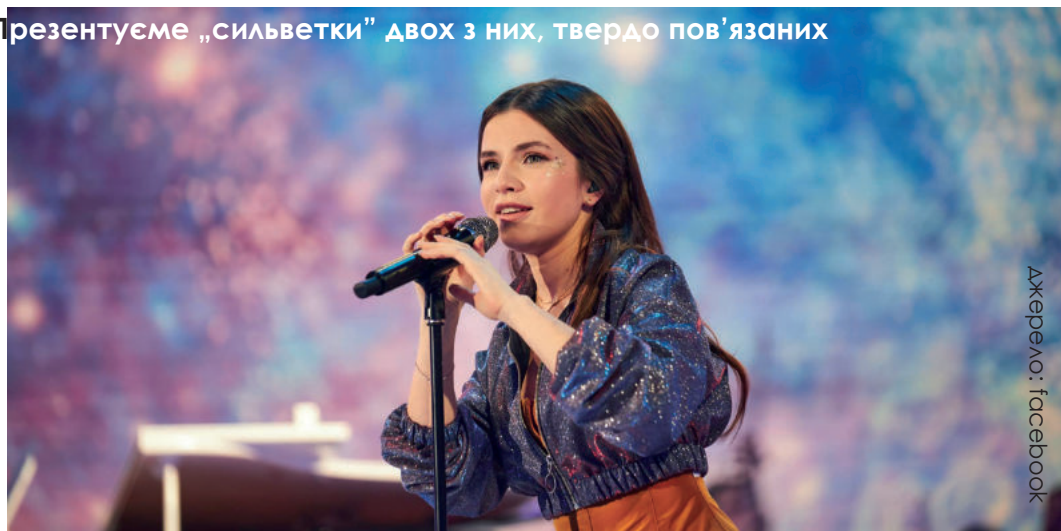
[1 1] «ty, który władnie kierujesz ludem rzymskim, pamiętaj oszczędzać ujarzmionych i gromić pysznych». Powyższy tekst zaczerpnięto ze strony: <https://zapisz.blog/2015/08/25/adolf-bochenski-aktualnosc-idei-jagiellonskiej-1937/>

Ждиньска 39 Лемківска ватра-гибрида буде мала практичні лем концертний характер. В сценічній енергетичній програмі Свята виступит кілька молодіжних гуртів з Польщі, Словаччини, України. Презентуєме „сильветки” двох з них, твердо пов’язаних з Рідними Карпатами.

Христина Соловій

Львів (Україна)

Презентуєме „сильветки” двох з них, твердо пов’язаних

джерело: facebook

Сьпівачка Христина Соловій народилася в Дрогобичі. Лемківське коріння формувало їй зацікавління і музичний смак. Закінчила музичну школу в класі фортепіано, сьпівала три роки в відомим хорі «Лемковина» зо Львова. Дійшла до півфіналу української едиції програми «The Voice». Учасниця в програмі дозволила їй зачати співпрацю з продюсером Святославом Вакарчуком. В 2015 році сьвіт увидів їй дебютантське цедечко «Жива вода», якого основом стали народни сьпіванки і авторски композиції Христини.

Експресивни голоси, найкращи інструменталісти і майстерно спрацювани твори, яки вміло поєднують старе з новим. Грду знають завдяки їй авторским композиціям («Такá са ті рáчі», «Кошієлочка») яки черпають зо словацкой музичной традиції і завдяки аранжаціям народних сьпіванок («Штефан», «Дівчата», «Мáт ја огеш»). Важливом частю ансамблю є сьпівачка Сусанна Яра-Малецка з Польщі, яка крім неповторного голосу принесла тіж зо собом дуже руснацких пісен, медже нима «Штефана», який кожного місяця приносить виже мільйона нових переглядів на платформі Ютуб.

джерело: festivaly.eu

Грза

Пряшів (Словаччина)

ЗРИХТУВАЛИ: АННА БАРНАТ
кир АРКАДІЙ ТРОХАНІВСЬКИЙ

Дитяча сторінка

I. Впиште відповідні слова!

В бронзовій сут різни предмети.
Маляр повідат, же то сут його
Найбарже любить свої і
Бо він любить нима

Слова: скриня, скарби, кредки, фарби, малювати;

Мама любяч читати
В тій книжці сут різни оповідання зо
Ми любиме як нам читают.
Сідаме на і слухаме як мама нам

Слова: книжка, сьвіт, мама, постіль, читают.

II. В кожному шорі викресліть єден непотрібний елемент!

Настка Лабівска (1,5 рока) з Глогова
Настуся, хоцьки маленька, буде мати в літі дуже
обов'язків.

Плянє опіку над своїом молодшом
сестричком – Ольом.

III. Прощання школи

На вулиці підніс угору вітер
на привітання дня пилюки бовдур,
немовби капелюх із голови.

В очах танок шалений чорних літер.
Гляджу на гір далеких темну говду
та на пісок подвір'я половий.

Зі школи ідучи поворітьма,
несу листок на пошту до рідні.
Дорога завтра вибігне пряма
і вітер в шприхах загуде пісні.

Думок у голові кружляє сто.
Небавом сяду одинцем в гаю,
а нині разом вкидаю з листом
в поштову скриньку молодість мою.

Богдан-Ігор Антонич

IV. Што в часі канікул будут робити наши читаче?

Оля Дзюбина (11 років)
з Кракова/Ропиці Руской

Оля кохат природу
і квітя, зато хоче
провести канікули
головно в своїх дідів,
в рідних Горах.

V. Як зробити лемківську рибку?

1. Зрихтуйте папір, ножиці і кольорови карточки.
2. Одмалюйте свою долонь на папері і виріжте єй з папіря.
3. Намалюйте риб'ячи очи, гамбочку і луски.
4. Приклейте кольорови карточки.

Семан Дзюбина (8,5 рока)
з Кракова/Ропиці Руской
В часі канікул хоче далі вчитися грати
на гітарі, адже юж чудово му тото іде!

Тимон і Алян Колодїйчики (6 і 7 років)
з Маластова
Хлопчиска плянуют проводити свій час
над водом.

**ОКСАНА БАЮС
І
ПЕТРО ЛЕВКОВИЧ**

вінчалися

11 червня 2021 року в церкві Вознесіння Господнього в Гладишові
вінчалися Оксана Баюс і Петро Левкович

*Жичит: Дитячо-молодіжний ансамбль
«Лемківський перстеник»*

Дороги Молодята!

З нагоди Вашого вінчання просиме прийняти найщиріши жичиня щестя і любови, взаємного розумліня і пошани, Божого благословліня, многих ласк і опіки над Вашом новом родином! Най Ваша, од тепер і на все спільна, стежка житя буде повна краси, сьпіву і веселости, най провадит зеленима верхами в згоді на многії і благії літа!

26 червня 2021 року в церкві Успенія Пресьвятой Богородиці в Лігниці
присягнули собі любов, вірніст і чесніст подружню
Єва Хом'як і Петро Біщак

*Жичат: Данута і Андрій Клімаш,
Анна і Дам'ян Дзюбина з дітми*

Дороги Молодята!

*Жичиме Вам дуже любови, добра, щестя, здоровля і радости.
Най Господь Бог все має Вас в своїй опіці і дарує Вам многії і благії літа!*

**ЄВА ХОМ'ЯК
І
ПЕТРО БІЩАК**

Клокічка

таємний скарб лемківської природи

Так часто не знаєме яки скарби має до гнеска наша прадідівська лемківська земля. Єдним з дарів нашої природи є клокічка (тіж: клочілка, бамберки) (по латині: *Staphylea pinnata*). Мене зацікавив ньом бойко - пан Ігор Салямон. І як не відчувати єдности з бойками! Барз гарді дякую. А тепер дозвольте, же оповім Вам веце о нашої гнешньої героїні.

Є то високий листяний кряк відомий в деяких частинах середньої і південної Європи,

але і в Малой Азії. В Польщі є то рослина рідка

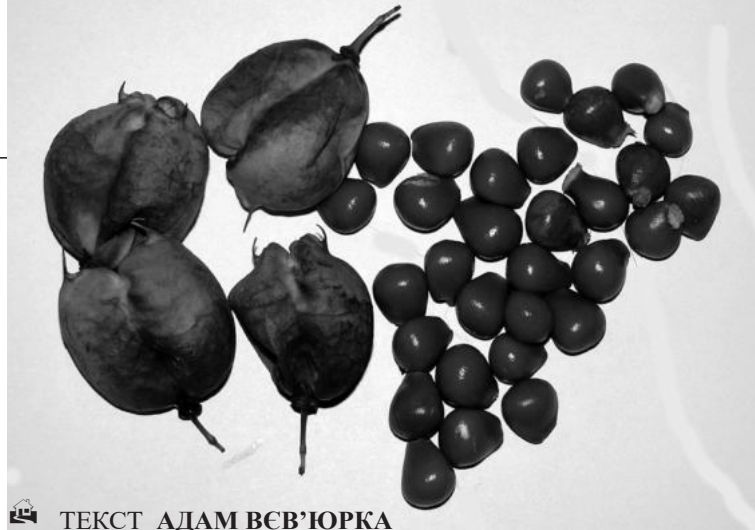
і хоронена. Найвеце найдеме єй в Карпатах – в тім і в наших рідних Горах. Хоцки треба ціж повісти, што кус клокічки росне на Шлеску, коло Кракова і Люблина. Колісі біла широко розповсюджена, та тепер стала барз рідка. Рослина біла часто ломлена на хрести і для ворожіня, медже інчима недалеко Грибова. На жаль, росне барз повільно, потрібує дуже вапна і вогкости. Клокічку в середній Європі вважали рослином магічном. Кельти садили єй на своїх могилах. Наши русини-українці з Прящівщини використовували єй до робліня боденок. На Словаччині овочи клокічки додавали до... цигаретів!

Зас в Румунії клокічка в народних віруваннях то до гнеска пресильне лікартсво. На Чехах вірілі, што колі человек принюс до костела галузку клокічки съвячену 9 раз, то міг пізнати чарівницю. А в західній Україні клокічковим деревом люде прибували охороняти од чарів свої корови, яки ся отелили. Такій корові вертіли в розі дірку, влівали до ней ртуть, прикривали посьвяченим гадвабом і коркували деревом з клокічки.

З клокічки люде робили ціж хрестики і вервицю. Хоцки клокічка з єдної страни є штора менше присутня по селах і лісах, єднак стала відома як рослина саджена в загорідках. Відомом є польско — словацка програма трансграничної співпраці, в рамках якого в Устриках-Долішніх спільно садят клокічки.

Клокічка то ціж рослина, яку їдят - кишени квітки клокічки в Грузії іменуєют «джонджолі», і тот цимес коштує немали гроши!

ТЕКСТ АДАМ ВЄВ'ЮРКА

ТЕКСТ АННА БУКОВСКА

Аномалії гев и гин

Червец 2021 рока запам'ятаме як час аномалій в погоді не лем в Польщі а і во сьвіті. З єдного бока Словенія, Хорватія де міцно гріє, падають рекорди горячки, а з другого бока сильни бурі, град, а і вода заліват. Буря, яка викликала торнадо з градобитьом перейшла на Моравах, при кордоні Чех зо Словаками. Вітер рвав дахи, дерева з коріням, нищив хижи, перевертав авта.

Торнадо перешло недалеко Нового Санча. Зливи далися во знаки і на Лемківщині. В гміні Устя Руске найбільше потерпіла Ганьчова, де вода заліяла дороги, певниці. В Ропі дерево впало на дім, а в Білянці на дорогу. Вода заливала Шквїртне, Ждиню, Квятонь, Смерековец.

Ріка заміст дороги в Ганчовій

В порогах лігницького ліцею

Життя не стоїть в місці. Воно весь час міняється та наступні покоління часто зовсім інакше думають. Хочуть творити щось нове, яке дарує віру в здібності людини та почуття, що ми на Землі, щоб залишити по собі якійсь слід.

Що ми не дарма жили.

Цей процес також не минає від поколінь нашу лігницьку школу.

Ідучи по шкільних коридорах та дивлячись на стіни, де висять табля можемо задуматись, як багато школа помінялась протягом тих років. На нас дивляться дуже поважні учні, серйозні і просто більш дозрілі. Пригадую собі спогади моєї покійної мами Ірини Найка, яка з усміхом говорила як в гуртожитку по вулиці Хойновській дівчата, щоб більше подобатись

 ТЕКСТ АДАМ ВЄВ'ЮРКА

хлопцям, робили собі ондуляцію «на цукор». А пізніше всі ті дівчата терпіли бо щітки не давали раду розчесати волосся. Але це була така мода...

Треба також не забувати, що більшість учнів скоріше приходило до школи з сіл. Вони звикли до праці на селі. Вміли грабати сіно, доїти корови, полоти грядки. Тому з виду вони на таблях такі серйозні. Хто в тамтих часах чув про алергію? Ніхто!

Всі знаємо що до сьогодні нашим національним символом є вишивка. Але з другого боку наша молодь не могла закриватися сучасні тренди в моді. Ті тренди це по трошки були боротьбою з комунізмом, але це був і вплив одягу який присилали родини з-за кордону - зі Штатів, Канади, Німеччини... Тому наша молодь крім вишиванок одягала джинси, штрукси, «бістори», і відчувала себе довговолосими «дітьми-квітами».

Також з музикою ми не були далеко від модерного. Деякі слухали The Beatles або The Rolling Stones. А деякі покійного Кшиштофа Кравчика. В нашій школі і гуртожитку живими були рокенроль, рок, метал, поп, реге і інші жанри. Але завжди наша молодь не забувала і не забуває про нашу народну музику. Пам'ятаймо.

Ми не є безлюдним островом.

Фото з архіву Стефана Ющак

Виступ хору Полонина, 1981р.

Жаль серця

Тота правда як вдовиця
Заплакана ходит
А неправда як цариця
Сьвітом верховодит.

Лемковино – я так думам,
Бо я teraz Тебе не мам,
Бо мі други тя забрали,
Од-тя сілом мя вигнали.
Так ся мі ближні прислужив.
Хоц я на то не заслужив.
Лемковино скар же за то
Што стратили мої тато
Они в майнах працювали
І дуляры сой складали
Потим землю сой купили,
В рідне село повернули.

Пак ся іншы дорабляли
І то вшытко ім забрали,
А їх до обозу дали
І мучили як лем знали.
То є страшне так робити,
Вывласнити потим бити.
(і то правні так зробили,
Такє право усталили)
Нас розвезли, розшмарили

Жебы зме ся не виділи,
Жебы зме ся не сходили
І так вынародовили.
Човек жиє не лем хлібом,
Човек хце тіж быти собом.
І мы хцеме як Ты была
І так як нас мама вчыла,
Жебы завсе чесно жыти
І тіж собом завсе быти.
Лемковино дай бич новий
Як Мойсей Фараонові.
Вказуй кары и заразу

А не нараз – не одразу.
Покаж помсты ім за няня
Вказуй до опамятаня.
Як Мойсей Фараонові
Так тіж жебы розум новий
І тым пришол што скривдили
Жебы тото направили
І Карпаты што нам взяли,
Жебы назад їх оддали.
Єст в прыроді Божа Сіла
Она міцна, справедлива,
Она може то зробити,
Кривы стежки напростити.
Лемковино – Ты кус простиш,
Другых teraz не богатиш.
Неє там юж тільки статку
Як в нас было на остатку.
Не росне так зерно, грібы,

А кед росне то на нибы,
Менче зерна, ягід в лісі
І орівів на орисі.
Не за себе я помстую
Лем татову кривду чую
І тіж інчых што там били
І спокійно собі жыли.
Лемковино скар-же за то
Што стратили мої тато.
Буд Ты сендзьом і сурова,
Вказуй кары ім од нова,
А як то ім не поможе
То най Бог Ти допоможе
Такє на них допустити,
Жебы серця ім скрушыти,
Жебы собі припомнули
Што то они нам зробили.

Дай ім кары устав новий
Як Мойсей Фараонові
І скар за мя і за няня,
Карай до опамятаня.
Скар за церков што нам взяли
А ту жадной нам не дали.
Такы то сут християне -
Нич не ліпши як погане.
Смотрят собі за бізнесом,
За грошами, інтересом.
Де єст правда добры люде,
Де неправді конец буде.

А кед і ей тіж знають
То чогоси оминяют.
Хоц єст красна, добра, мила,
Така певна, справедлива
А чогоси не потрібна-
І ей нехтят - невыгідна!
Лемковино - Ты нам сьвята,
В тебе правда єст як в тата.
А же-с без нас teraz бідна,

Тос ся стала невыгідна.
Лемковино скар за тата,
Скар за сестру і за брата
І за маму што плакала,
Свого мужа вызерала,
Бо го до Явожна взяли
І мучили як лем знали.
Місяцями вытримали
Аж так дою выпустили.
Потим разом зме сой жылі
І знущання в собі крыли
Як нам други повідали
Же то мы їх мордували.
Як ся вчитат - кус пасує,
Лем початок то фальшує,
Бо зме в страху ночували
А повіли мордували.
Потим то ся преконали.
Інчой правды ся дознали,

Дакус ся привычаіли
Та і мы ся з тим зожыли.
Лем не маме што зме мали,
Забываме што зме знали.

Бо старшы скоро гмерають,
Молодшы што дорастанють
То хтят они по новому
Ходз провадит гу гіршому,
Бо не вшитко добре тото
Што сьвітяче якби злото.
Лемковино – мы гынеме!
На злих «фалях» ту плынеме
І хто слабше юж кус плыне
Тот ся топит і тіж гыне.
Але сут што добри плынут,
Они нигда не загынут,
Они знають кермуваня
Од прадідів і од няня.
Такы сут провіднікамі
Нашых прадків потомкамі.
Од них трея ся научати
І од них прыклады брати.
Трея нам тіж памятати,
Же не трея ся бояти,
Бо мы нич не наробили
Жебы по нас «плямы» были.
А же хцеме собом быти
І спокійно собі жыти,
І о своїм памятати,

Тото вшыткы так хтят мати.
Смотме як цигане мають –
Мову свою памятають,
І звычаі свої знають
І все свого ся тримають.
А жыди як ся шанують,
А де лем пінязи чують
То ся зараз там скупляють
І все собі помагають,
І Поляки свое знають,
Всяди поьоніі мають,
Полякамі все хтят быти
І по-польски всяды жыти.
Лемковино – дай Ты нам
Сьвітліст сонцьову
І паницю мойсейову,
Силу такую як в Самсона
А розум як в Соломона,
Бо нам трея того дуже
Бо де мы зме то нам чуже
І так жиєме в чужыні
Як жыл Мойсей на пустыні.
Лемковино – дай надію
Припоминай історію
До памяти нашой сігай
І гу собі нас потігай....

Михайло Олесьневич

 ТЕКСТ ВАСИЛЬ ШЛЯХТИЧ

Напередодні свята в Улючі, що над Сяном

Травень на добре задомовився на весняних краєвидах мальованих сонцем, яке з-за хмар промінчики посилає на весь світ не оминаючи нас тут, де ми.

Втішаються діти, але також я і ти, і всі ті, які хочуть жити, Великоднім Часом, який завітав до всіх нас. Цвітуть сади солодким квітом, співає птах, який свій шлях вписав нам своїм співом у ті наші весняні дні.

Буває, що і я хочу разом з ним співати Воскреслому гімн. І співаю.

Співаю словами рідної землі закодованими в серці і в душі.

Співаю пісні почуті від тата і мами. Вертаю до втраченої Вітчизни вживаючи архаїзмів, які кусають нашу українську літературну мову. Знаю, що є люди, які не приймають її. Все таки вірю, що і вони зрозуміють, що сини України розсіяні по всьому світі, щоб жити вживають мови свого села, свого регіону як я свого Надсяння...

Таким чином усім вам пригадати хочу вартість батьківської любові до рідного, яке завмирає. Колись кожне село своїм жило і свою вартість дарило на інші села.

Нині, коли ми в чужині, коли наше я там, в нашій землі співає пісні нових хвиль, я, син рідного Улюча, Я, Василь вертаю в пам'ять предків, які залишили мені тут в чужині свій стиль. Свої мене розуміють. Розуміють сусіди, бо знають, що я син Бескидів, син Надсяння, де мова наша, як роса рання розкидала перлини забутих нині слів. Тому думками власне лечу там і бачу, як плачуть руїни церков, попилища сіл, цвинтарі, де поодинокі могили говорять, що ми там жили. Боже, як батьки своє любили, як хотіли вертати на землю свою, хоч знали, що там нема хати, бо «брати» спалили її у сорок шостім, а в сорок сьомім викинули нас зі свого... Хтось скаже, що такі були часи, що люди ставали проти себе, проти Бога. Пригадую собі, як вони, батьки наші хотіли

вертати домів, до своїх стежок і доріжок посеред піль. До потоків, що спливаючи з пагорбів давали їм спокій. Бувало, що в них тоді промивали свої заплакані очі. Вони готові були своїми поораними віком руками виривати бур'ян, не лиш з могил, але й з пляців, де стояла їхня хата. Вони хотіли над рідний, бистрий Сян. На жаль, не мали ні сил, ні крил. І не вернули. Заснули, тут на чужій землі, хоч я впевнений, що їх душі полетіли у свої рідні Карпати, щоб попроситись з тим, що народ наш втратив. Я виловлюю з пам'яті слова тата,

лись в Улючі, що над Сяном, вигнанці і нащадки того села, тих земель розкинені по усьому світі, щоб помолитися при капличці в Грушівці, де рік у рік ставали біля себе священики двох наших Церков зі своїми вірними, так Православної, як і Української Греко-католицької Церкви і разом всі ми молилися за душі всіх тих померлих і убитих, які спочивають на полях і в лісах грушівської і улюцької земель.

А далі всі прочани ішли, щоб помолитися на церковиську, де стояла до п'ятдесятих ро-

Хор церкви св. Миколая (розібрана у 1950-х роках) в Улючі

які говорили до мене ще за життя.

- Сину, я хочу вертати на своє... Тоді я їм говорив: «Тату, прецінь там немає хати, де будемо спати? Нема вже вашого і мого села. Вже й попіл роздув вітер. Як будемо жити там?» На це вони мені: «Прецінь там, на Дубнику стоїть відвічний наш храм. А ми на своїм поставимо хоч яку хату, задашимо, тобто вкриємо її чатиною, галуззям, якого там багато, а не черепицею, чи бляху треба буде почекати. Але це буде НАША хата, своя на своїй, на нашій землі. А з часом, при божій помочі, побудуємо нову, муровану з каміння і вона буде на покоління.»

Це були мрії мого тата. Не було дане, щоб здійснились.

Нині їх спогадами живу я. Незабаром чергове Свято Вознесіння Господнього, Улюцьке Свято, бо церква, що на горі Дубник, є власне під Покровом Вознесіння Господа Нашого Ісуса Христа. Вже більше тридцяти разів зустріча-

ків минулого сторіччя нова церква під покровом Святого Миколая, яку зруйновано за дозволом тодішньої польської влади. Всі ми завжди хотіли побути з собою, щоб поспілкуватись, щоб почути історію села словами тих, які пам'ятають ті жахливі часи. А таких людей з кожним роком менше і менше. Так хочеться сісти при вогнищі і спекти ковбаску, випити гарячої кави чи чаю, а також і розмовної води. А коли сонечко заходить за улюцькі гори – за Дубник, за Двівину, за Сторожиска, присутні стають разом, щоб поспівати «по-своєму» з друзями старі і сучасні українські пісні.

Коли б не пандемія, людей на тогорічне свято приїхало б багато, бо то круглі роковини – сімдесят п'ять років минає, як був спалений рідний Улюч. То був 1946 рік. Весна тепла і гарна, як нині. Так про неї говорили в родині. В квітах були сади біля кожної хати. Тоді мене в утробі носила мати, коли мусіла тікати

з сестрами і коровами у ліс, бо ішла драма...

Як говорили тато, тої весни в садах квітів було багато. Раділи люди. Будуть плоди... Війна закінчена. Втішались народи Європи і Світу. Раділи улючани.

Не довго тривала ця радість. В село прийшло військо і підпало улюцький рай. Знай про це вільна Україно і ти брате, і ти сестро про це знай, бо може від мене вперше почуєш, що мій рідний Улюч палив чийсь батько, або дідо, щоб затерти сліди українського «я», там, над Сяном. Дасть Бог, що разом біля себе стануть на попелищі спаленого села і як християни, молитися будуть люди словами молитви – і прости Боже мої провини, як і я прощаю... Коли таке настане? Не знаю...

Сорок шостий в Улючі

В сорок шостому прийшли
Окаянні люди.

Несли вогонь, не хрести,
Лиш їх хай Бог судить.

Там не ждав на них ніхто.
Сказав колись тато.
Ішли й палили село
Наш Улюч багатий.

— ● —

Не молилися вони.
Ятяться ще рани
Гріхом брата – сатани.
Чи це християни?

Селом нісся зойк і біль.
Плакали селяни.
Люди в сльозах. Вони сіль
Досипали в рани.

А це вже сімдесят п'ять
Написаних років.
Хоч батьки затихли й сплять
Сном вічним, глибоким...

Освятив нас кров'ю брат.
Хто він, весь світ знає.
Кадив димом наших хат.
Люди пам'ятає.

На жаль, певно вже не всі.
Нема тата, діда...
Їх могили в чужині
Не в рідних Бескидах.

Не забудь брате, сестро.
Був рік сорок шостий...
Палили наше село
Непрошені гості.

Василь Шляхтич

Міжнародна перемога, яка будить надію

ТЕКСТ АДАМ ВСВ'ЮРКА

Краса нашого народу - це любов до спадщини минулих поколінь, вишивки, традиції і просто пошана до рідної хати. В Польщі тепер живе багато людей з України. І це для нас, етнічних лемків-українців, питання: «Чи вміємо зрозуміти їх, а вони нас?» Думаю, що не має на це відповіді. Кожна людина має свій погляд на життя. І треба нам всім це шанувати. Але сьогодні хочу висловити вдячність і пошану для молодих людей з України, які доказали, що можна

з'єднатись, можна творити одне, можна повірити в себе також на чужині. Театральна студія «Кришталь» з Лігницької школи виступила на Міжнародному фестивалі-конкурсі в Болгарії - «Славянски венец» 2021 з п'єсою Ольги Кобилянської. Колектив створила пані Зоя Лукашик. Поїхали вперше і здобули 1 місце! Бажаємо дальших успіхів. Вперед!

Театральна студія «Кришталь» на Міжнародному фестивалі-конкурсі в Болгарії «Славянски венец» 2021

ТЕКСТ АДАМ ВСЬЮРКА

Гавриїл

Дивлячися на дитячі роки все глядаме тих хвилин, в яких било родинне тепло. Єдном з них било коли дідове і родиче вказувалі нам де маме в житю глядати помочи. А тоту поміч мав все дарувати ангел хоронитель. В молитві словами «Святий Ангелю Хоронителю...» ми шитки находили силу до житя. А той сили шитким нашим поколінням по виселіню треба до гнеска.

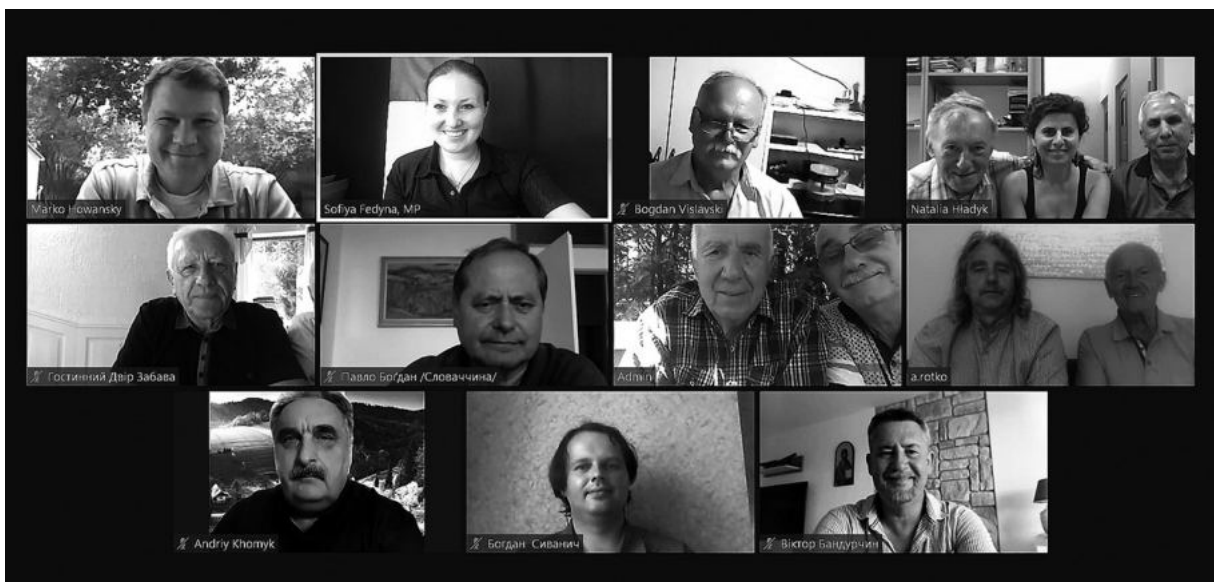
Хочу Вам вказати гнеска ім'я Гавриїл, яке од віків для наших предків єднало ся з ангелом Гавриїлом. Він є найбліже Бога в християнскої вірі, єврейскої вірі, але і ціж в магометанців. Такшто по правді ангел Гавриїл єднає тоті віри. А нам ціж той єдності треба коли позераме на наши церковни поділи.

Ім'я Гавриїл значит «Бог то моя сила», «муж Божий», або «вояк Бога». В традиції християнскої, єврейскої чи мусульманскої Гавриїл є найвекшим з ангелів. Є символом воскресіня, любви, але і покараня і смерти. Разом з ангелами - Михаїлом і Рафаїлом, найдеме го в Старим завіті. В книзі пророка Даниїла ангел Гавриїл пояснює пророкові притчу о барані та козьлі, та далі пояснює Данилові проповід Єремії о 70 тижнях. В Новім завіті Гавриїла найдеме ціж 2 раз. В євангелії од Луки звіщує Захарії народжіння сьвятого Івана Хрестителя, а другий раз коли звіщує Марії народжіння Сина Божого.

В ісламі Магомет пише Коран за словами Гавриїла. Він є послон од Бога Аллаха та веде пророка Магомета. Гавриїла Коран описує як духа-людину о штирьох крилах, а кожне крило має 100 меньших крил.

Колі Бог наказував, штоби Гавриїл нищив міста або невірних, ангел розкривав лем два зелени крила. Для ісламу зелений колір є знаком спасіня, житя - як трава на пустині.

Думам, же велич архангела Гавриїла єднає релігії на земли та вчит нас толеранції. Не забивайме на того, коли позераме на другу людину в ім'я любви, о якій так шитки мрієме в своїм житю.

Он-лайн засідання Світової федерації українських-лемківських об'єднань з 26 червня 2021 року

ТЕКСТ ВАСИЛЬ ШЛЯНТА

Інфо за лем-часом

з циклю Лемківска хроніка

16.04.2021 У віці 78 років помер визначний український письменник, політик, громадський діяч Володимир Яворівський.

18.04.2021 Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви Блаженніший Святослав увів на престол екзархату для українців в Німеччині та країнах Скандинавії нового екзарха - владика Богдана Дзюраха. Історична подія мала місце в соборі Покрову Пресвятої Богородиці та святого апостола Андрея Первозванного в Мюнхені.

23.04.2021 Газета «Наш Дзенік» ч. 93 (7055) помістила статтю під заголовком „Nieuprawnione roszczenia”. Зенон Барановскі питає чи щодо тзв. лемківських лісів в Малопольщі не звертали їх беззасадно як майно Скарбу держави? Автор прикликає депутатку польського Сейму Варвару Бартусь, яка серйозно журиться чи Державним лісам законно приходило звертати лісові ділянки депетрованим в військовій операції «Вісла»?

05.05.2021 В Окружнім суді в Новим Санчи одбила ся чергова розправа в старанях о зворот втраченої власности. На розправі присутний бив представник Генеральної прокуратурі, який провіряв законність ведених старань та постанов судів. Державні ліси повідають, же минуло 30 років на стараня і хоц они («Скарб держави») незаконно володіли забраном приватном власністю, то за тот час, згідно з законом («засідили») тоту і інчи нерухомости.

24.05.2021 В Районнім суді в Горлицях проходила розправа про зворот родинної землі і ліса, забраних вигнанням в військовій операції «Вісла». Державні ліси зас повідають, же минуло 30 років на стараня і хоц они («Скарб держави») незаконно володіли забраном приватном власністю, то за тот час, згідно з законом («засідили») тоту і інчи нерухомости.

16.06.2021 В Варшаві проходило вислухання для звіту третього рапорту, який оцінят перестериганя постанов Європейской карти регіональних і меншинних мов в Польщі. О нашій говірці в освіті, медіях, культурі, адміністрації, публичним, громадским і господарчим житю бесідував з Комітетом експертів Григорій Суханич – член Головної управи Об'єднання лемків.

22.06.2021 Проф. Миколу Мушинку з Пряшівщини нагороджено найвищим орденом України. Надзвичайний і Повноважений Посол України у Словацькій Республіці Юрій Мушка у залі пряшівського Центра української культури урочиство вручив академіку Миколі Мушинці з нагоди його 85-річя Орден князя Ярослава Мудрого V ступеня. З той же нагоди, виконуючий обов'язки голови Центральної Ради Союзу Русинів-Українців Словацкой

Республіки Павло Богдан передав ювілярові вітального листа та передав орден од Сьвітвой федерації українских-лемківських об'єднань.

В указі президента України № 24/2021 з 22 січня 2021 межде інчима наведено, же орден вручено «за вагомій трудові досягнення та багатогранну сумлінну працю». Микола Мушинка є першим представником української академічної громади Словачини, який став нагороджений тим орденом. Наданя такой поважної нагороди є визначном подійом не лем для самого Миколи Мушинки. Є то тіж своєрідна оцінка для громади русинів-українців у Словачині. Недавно представники той громади отримали подібні відзнаки од президента України, який підчас свого візиту у Словачину у вересні минулого рока нагородив Евеліну Гвань Орденом Княгині Ольги III ступеня, а Левка Довговича - почесним званням Заслужений діяч мистецтва України.

23.06.2021 Генеральний консул України в Кракові Вячеслав Войнаровський 23 червня 2021 року зустрівся з Григорієм Троханівським - Головом Президії Головної управи Об'єднання лемків в Польщі. Голова ОЛ представив гуртки організації, діяльність організації і запросив Генерального консуля взяти участь в 39 Лемківській ватрі в Ждині.

Посол України у Словачині Юрій Мушка вручає орден Ярослава Мудрого проф. Миколі Мушинці.

24.06.2021 Польський Сейм новелізував кодекс адміністраційного поступування, в яким обмежив час старань до 30 років від видання адміністраційного рішення щодо справи, втім і власності. За таким зміном голосувало 309 депутатів а 120 утрималося. Проти не було нікого. Названо і причину: «жеби скоротити злочинство при зворотах майна забраного державою громадянам». Депутатом, який склав проект оновління була Барбара Бартусь з Горлиць.

26.06.2021 Президія Світової федерації українських-лемківських об'єднань провела статутне засідання (он-лайн).

28.06.2021 В Варшаві до Міністерства закордонних справ Польщі возвано керівника посольства Ізраїля, а в Ізраїлі посла Польщі покликано до тамтешнього Міністерства закордонних справ. В обох випадках причиною є схвалена Сеймом зміна закону і обмеження до 30 років старань в справах незаконних адміністраційних рішень.

28.06.2021 В Горлицях двох заступників голови Об'єднання лемків - Штефан Клапик і Василь Шлянта в бюро депутата Сейму РП Варвари Бартусь, провели мериторичну розмову про причини і наслідки зміни закону адміністративного поступування, які доторкаються дальших старань вигнаних в операції «Вісла».

01.07.2021 В сенаторским бюро в Грибові біля Горлиць, заступник голови Об'єднання лемків Штефан Клапик зустрівся з сенатором Віктором Дурляком. Розмова торкалася актуальних проблем зв'язаних з юридичними змінами схваленими Сеймом та нашим положиньом по можливим перерваню

можливости старань о власність втрачену без відшкодування, в наслідку операції «Вісла» - тіж тих старань, які тягнуться юж роками. Сенатор бив тіж запрошений на 39 Лемківську ватру в Ждині.

Генеральний консул України в Кракові В'ячеслав Войнаровський і Голова ОЛ Григорій Троханівський

— • —

приповідки

Тижневик «Наше слово» печатає різні лемківські приповідки, зібрані етнографами, а і часто посиляни до редакції през самих читачів. Тепер ради зме поділитися з Вами тим народним багатством з «Лемківської сторінки». Користаючи з інтернетового архіву «Нашого слова» лемківський народний календар опрацював для Вас **Іван Рубіч**.

Червень

Як ся квітя фіє, то ся земля сьміє.
Не пильнуєш поля, припильнує го куколя.
Хто в роботі, тот і в золоті.
Хто в літі скаче, тот в зимі плаче.
Літній день зимовий день кормит.
Як ся ворон в ставі полочит, то буде зміна погоди.
Што в літі змарнієш, того в зимі не схіснуєш.
Хто має в літі сіно, тот має в зимі віно.
Што в літі не вкочиш, то в зимі не випросиш.

Лемківський народний календар

Липень

Яр красна цвітом, а літо житом.
З неба хліб не падає.
Як липец припече, то овад ся встече.
На кажде зіля прийде своя хвиля.
Жуки меду не наносять.
В липні полотно ся добрі білит.
Петрівка - дзядівка, бо неє што їсти.
Червень жне кустрицю, а липец пшеницю.
Коса косит, покля ся росит.
Зберай мачок до мачка і будеш богачка.
Хто віче од сонця, того мороз найде.

Серпень

Кому літо медом, тому зима ледом.
Добра коса не кривит покоса.
Хто ся полю поклонит, тому поле ся постелит.
Хто має мозолі, тот має в столі.
В серпню тяжко на плечах, але легко на серці.
Звеземе снопки - зачнеме гопки.
По Ілій грім затихат.
Як яр суха, осінь на дойдж глуха.

ВАТРА lem.www - вартат зазріти, послухати...

Центр культури ім. Б.-І. Антонича в Горлицях:
концерти, виставки, прелекції, презентації;
Бібліотека ім. Василя, Теофіля и Олександра Куриллів
www.facebook.com/CKAntonyucz

Свято лемківской культури "Лемківська ватра"
Ждиня, 16-18 липня 2021 р.
www.watrazdunia.pl; www.lemkounion.pl

Лемківська освітня фундація ім. І. Криницького
<http://lemkoeducationfound.is-great.org>

Радіо „Кермеш” Передачі: неділя 22:30
www.facebook.com/Kermesz

Радіо „Скриня” Передачі: понеділок 18:10
www.radio.rzeszow.pl/audycje

„Лемківська сторінка” www.nasze-slowo.pl

Радіо „Радіо лемко” www.radio-lemko.pl

Комплекс загальноосвітніх шкіл № 4 у Лігницьі
ім. Б.І. Антонича - www.zso4legnica.pl

Комплекс загальноосвітніх шкіл № 2 у Перемишлі
ім. М. Шашкевича - www.szazsk.edu.pl

Світова федерація українських-лемківських
об'єднань www.sfulo.com

lemkoland
www.lemkoland.com

Подяка

Пожертви на статутну діяльність ОЛ
(в тім часопис **ВАТРА**):

Магдалена Міллер, Квятоновеце - 100,-
Емілія Качмарек, Варшава - 500,-
Богдан Покрищак, Бранево - 100,-

Сердечно дякуємо всім, які нам
допомагають. Боже заплат!

Редакція **ВАТРИ** Головна управа ОЛ

Передплата ВАТРИ

Ціна одного примірника 3 зл. + 3,30 зл. поштової оплати в Польщі.
Річна передплата 4 x 3 зл. + 13,20 зл. (кошти пересилки) = 25,20 зл.

Від закордонної пересилки однієї „Ватри” поштова оплата - 13 зл.
Річна закордонна передплата 4 x 3 зл. + 52,00 зл. (кошти пересилки) = 64,00 зл.

Передплату замовляти за адресою Редакції.

Вплати просимо пересилати на банківський рахунок:

Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków

BANK PEKAO SA: nr konta 83-1240-5110-1111-0000-5207-8745

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Видає / Wydaje

ZJEDNOCZENIE ŁEMKÓW Zarząd Główny
ul. Jagiełły 2, 38-300 Gorlice; tel./fax 18 35 32 906
www.lemkounion.pl; lemkounion@poczta.onet.pl

ВАТРА
квартальник

Редагує колегія

Анна БУКОВСКА **головний редактор**, Еміль ГОЙСАК дизайн
Адам ВЕВ'ЮРКА редактор на Західні Землі e-mail: adamwiew@wp.pl
Григорій СУХАНИЧ, Василь ШЛЯНТА, Наталія ГЛАДИК

Технічне оформлення

„LEBO” Gorlice; Drukarnia „Kwadrat” Nowy Sącz

ADRES REDAKCJI

ul. Dworzysko 5, 38-300 Gorlice, e-mail: redakcja.watra@interia.pl

Redakcja zastrzega sobie prawo skrótów oraz korektę językową nadesłanych tekstów.
Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z jej poglądami.

На 262 с. публікації:
Народний одяг Руси Шляхтівскої
початку ХХ століття

З МОЇОЇ ПОЛИЧКИ

Krakowiacy, Lachy, Górale. Stroje wsi małopolskiej. T. X. Łemkowie Sądecky i Gorliccy. Rusini Szlachtowscy. Tekst i wybór materiału ilustracyjnego: Jerzy Starzyński, Nowy Sącz 2020, 304 str.

Остатній том 10-томного альбому під загальном назвом «Krakowiacy, Lachy, Górale. Stroje wsi małopolskiej», видаваний през Малопольський центр культури «Сокіл», присвячений лемкам. Велике і багато ілюстроване видання повстало в рамках

дослідницько-документаційного проекту «Малопольска – джерело традиції». Во вступі находиме інформацію, же на теренах Малопольщи давніше можна би било вирізнити майже 30 одмін селського святочного строю для кільканадцетьох проживаючих ту етнографічних груп: „Na różnocy byli to Krakowiacy z licznymi subregionami w części zachodniej i wschodniej; w centrum na terenach podgórskich – Lachy i Pogórzanie o mieszanej, krakowsko-góralskiej kulturze; wreszcie cały szereg grup górali karpaccich, żyjących u podnóża Beskidów i Tatr, po Beskid Niski na wschodzie, zasiedlony niegdyś przez Łemków”. Обсяг територіальний охоплює західну і велику частину центральної Лемківщини (в границях історичної Малопольщи).

Автором текстів і упорядником фотографії тому є Юрко Старинський. Книга містить стари фотографії з початку ХХ ст., цінни фотографії експонатів з різних музеї, на яких сут представлені повни лемківски строї або їх елементи з ХІХ ст., але тіж і сучасни знімки молодих лемкинь і лемків в давних строях або ретельно реконструюваних за їх взором. Читаче однайдут барз докладни описи традиційних облечинь – результати довголітніх пошуків і досліджинь автора - з поділом на стрій чоловічий і жіночий, обрядовий (в тім весільний), одяг робочий, дитячий. Довідаються, як і з яких матеріалів окреми елементи одягу били шити, як і чим оздобляни, як ся називали. Можна повісти, же то правдива енциклопедія західного і центрального лемківського строю!

Мамо, а тото што?

ВОРОБЕЛЬ

(ua. горобець, pl. wróbel)

ГАЧА

(ua. лоша, pl. źrebię)

АСТРЯБ

(ua. яструб, pl. jastrząb)

**МІРСКИЙ КРІЛЬ
НЫРСКЕ ПАЦЯ**

(ua. мурчак, pl. świnka morska)

ЗОЗУЛЯ

(ua. зозуля, pl. kukułka)

ГЛАСТІВКА

(ua. ластівка, pl. jaskółka)

На 39 с. публікації:
Муж зо женом
Руска Воля, 1866

Krakowiacy, Lachy, Górale. Stroje wsi małopolskiej. T. X. Łemkowie Sądeccy i Gorliccy. Rusini Szlachtowscy. Tekst i wybór materiału ilustracyjnego: Jerzy Starzyński, Nowy Sącz 2020

На 286 с. публікації:
Хлопці
Шляхтова,
даде 1880

На 67 с. публікації:
Рукав жіночої
сорочки
Лелюхів
або Дубне
Міжвоєнний період